

Opschriften en kleuren van N.B.D.S. goederenmaterieel:

Er zijn ons helaas geen richtlijnen voor het plaatsen van de opschriften op het goederen- en personenmaterieel bekend. Wel zijn er enkele foto's bekend waarop de op de onderaan dit artikel afgebeelde wagens zijn gebaseerd. Tevens heeft onderzoek van Dhr. E.P. Madsen ook diverse verschillen in de foto's verklaard zodat in combinatie met de door hem verzamelde gegevens het volgende kan worden achterhaald:

Tot 1905:

Nederlandstalige opschriften met indeling volgens Pruisische stijl. Het lettertype was ook erg gelijkend op de Pruisische letters. In eerste instantie werd daarbij het eigendomskenmerk (NBDS), telegrafische benaming en het wagennummer op de deur aangebracht. De militaire en technische opschriften stonden geheel links. Op het meest rechtse vak bovenin stond het laadvermogen in op een ondergrond vermeld, het zgn. "tonmerk" indien het draagvermogen meer dan 10 ton was. De ondergrond voor het tonmerk was verschillend van vorm per tonnage: een driehoek bij 12 ton (kwam niet bij de NBDS voor), een halve cirkel bij 15 ton of een trapezium bij 17,5 ton. Dit vlak was wit met zwarte tekst en dunne omranding van de figuur.

De militaire opschriften bevatten het aantal manschappen of aantal paarden dat vervoerd kan worden met de wagen, bij de afgebeelde 15 tons CHD's waren dit 48 manschappen of 6 paarden.

Op de koppen van de wagens of op het remhuis stond het tonmerk bovenaan (bij wagens met meer dan 10 ton draagvermogen) met eronder gecentreerd "N.B.D.S." en het wagennummer.

De opschriften op de stelbalken zijn niet geheel bekend maar aan te nemen is dat deze de Pruisische indeling aanhielden.

Er zijn ook foto's bekend die mogelijk duiden op Duitstalige opschriften maar deze zijn nagenoeg alle van slechte kwaliteit. Alle foto's die wel van voldoende kwaliteit zijn betreffen wagens met Nederlandstalige opschriften.

Na 1905 (?):

Nederlandstalig echter nu volgens in 1905 gewijzigde Pruisische indeling zoals aangebracht op de twee onderste wagens op de tekening. Als bron dient hiervoor een foto uit 1920 van NBDS wagen 133 en een foto van wagen 315 uit ca 1915.

Verskil tussen de opschriften van deze twee wagens was dat bij wagen 133 de militaire opschriften ontbraken, simpelweg omdat de wagen niet voor internationaal verkeer buiten Nederland (met uitzondering van de eigen NBDS lijn) was toegelaten. Ook is er een duidelijk verschil in letterhoogte te zien voor de letters NBDS op de zijwand. Op de koppen van de wagens kwam de tekst "N.B.D.S." en het wagennummer te vervallen, het tonmerk bleef wel staan.

De datum 1905 als invoering van deze wijziging is niet geheel zeker. Er is namelijk een fabrieksfoto van een NBDS veewagen uit 1908 bekend met nog de voorgaande indeling ofwel met nummer midden op de deur. Mogelijk dat de NBDS pas wat later meeding in het wijzigen van de opschriften.

Vanaf 1918:

De Nederlandse maatschappijen hebben gezamenlijk een nieuwe indeling voor de opschriften ingevoerd die bij nieuw te schilderen wagens aangehouden dient te worden. Deze waren nagenoeg gelijk als de op dat moment gebruikte moderne versie HSM opschriften. Bij de Staatsspoorwegen hield dit in dat de vlaggen vervielen, bij de NBDS vervielen alle opschriften die in Nederland niet nodig waren, met name dus de militaire

gegevens. Zoals later bij de NS standaard zou worden werd voortaan op het linker van de tekst "Nederland" met eronder gecentreerd "NBDS" en daaronder het wagennummer vermeld. Links van het wagennummer kwam de telegrafische benaming en op het naastgelegen wandval kwamen de technische gegevens zoals eigen gewicht, bodemoppervlak, draagvermogen en radstand te staan, alle zoals later bij NS standaard zou worden. Als bron dienen foto's van een NBDS gesloten- en een open wagen, diverse SS wagens en HSM wagens met "NS type" opschriften, alle van na 1918. Dat dit niet direct bij alle wagens werd ingevoerd blijkt uit de bovengenoemde foto uit 1920 waar een NBDS wagen nog haar oude opschriften heeft.

Afwijkingen en andere wagentypes:

Aangezien de NBDS een zeer beperkt kapitaal had was men erg zuinig op haar wagens. Aanbrengen van nieuwe opschriften zal dan ook niet snel direct op alle wagens zijn uitgevoerd, waarschijnlijk pas bij een grote schilderbeurt. Verschillende versies zullen daardoor dus enige tijd naast elkaar hebben dienst gedaan.

Ook is niet elke wagen exact gelijk van vorm dus er kan een verschil in de exacte plaats en hoogte van de opschriften ontstaan, meestal doordat een nieuwe indeling niet op tekening stond voor elk type wagen.

Voorbeelden voor open wagens en koelwagens hebben we niet aangezien ons op slechts één open wagen na, geen foto's bekend zijn. Deze open wagen betreft een 15 ton's kolenwagen type GTM die in de laatste "NS versie" is uitgevoerd.

Meest aannemelijk is dat koelwagens en open wagens een nagenoeg gelijke indeling kende waarbij de militaire opschriften niet voorkwamen.

Kleurstelling NBDS goederenwagens

De kleur van het NBDS goederenmaterieel was "loodgrijs". Dit kan duiden op de kleur van lood (zeer donker grijs) of het "recept", namelijk loodwit met roet wat alle kleuren grijs kan opleveren, van licht tot donker. Uitsluitel valt niet te geven dus de keus is aan u. Voor de rest van de wagenbak geldt dat al het ijzerbeslag zwart was (handgrepen, scharnieren etc). De binnenzijde van de wagenbak was ook lichtgrijs. Alle opschriften waren wit, bij koelwagens word zowel blauw als bruin genoemd.

Hopelijk heeft u aan bovenstaande voldoende informatie om uw NBDS wagens van opschriften te kunnen voorzien.

M. Kastelijn 2004